

Verrommeling in Noord-Brabant: waar hebben we het over

De provincie Noord-Brabant heeft de laatste decennia een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Een ontwikkeling die geleid heeft tot een sterke verstedelijking, een platteland dat z'n oorspronkelijke agrarische functie aan het verliezen is en een fors uitgebreid hoofdwegennet. Daarmee is Brabant steeds meer gaan lijken op regio's waar zich deze ontwikkelingen eveneens hebben voorgedaan. Ook binnen de provincie is -kijkend naar de fysieke presentatie van regio's- steeds minder sprake van regionale identiteit. Eigenheid en herkenbaarheid van regio's zoals De Peel of West-Brabant worden langzamerhand vervaagd naar eenheidsworst.

In de ogen van D66 is Brabant aan het verrommelen: slordig ogende bedrijvenlocaties, dorpsranden waar verloedering plaatsvindt, storende nieuwbouw in een open landschap.

Ook andere fracties in de provinciale staten van Noord-Brabant ervaren dit probleem. Daarom wordt er in de maand november 2005 een discussiebijeenkomst over dit thema gehouden.

De provincie beschikt over een belangrijk ruimtelijk instrument, het streekplan.

Een streekplan is het ruimtelijk kader voor de gemeentelijke bestemmingsplannen.

Het streekplan is een stevig instrument als het gaat om de *bestemming* van gebieden. De *wijze waarop* deze bestemmingen nader worden ingevuld, is hoogstens richtinggevend in het streekplan opgenomen. Daarmee heeft de provincie relatief veel invloed op de wijze waarop de ruimte geordend wordt, maar veel minder op de *derde dimensie* van die ordening: wat verschijnt er daadwerkelijk in het landschap. Verder lijkt op het gebied van bestemmingsplantoetsing de rol van provincies beperkter te worden.

Als we het hebben over verrommeling, dan is het vooral de fysieke verschijning van locaties of objecten die irritatie oproept.

D66 wil in deze notitie haar denkbeelden over verrommeling aangeven en suggesties doen die leiden tot verbeteringen. Daarmee levert de statenfractie een bijdrage aan de discussie in de staten. Tevens hoopt D66 anderen, zoals burgers en maatschappelijke organisaties, aan het denken te zetten over de verrommeling in Brabant.

Een duurzame ontwikkeling van Brabant betekent ook het werken aan duurzame stedelijke gebieden en aan een duurzaam buitengebied. Gebieden die ook door toekomstige gebruikers als waardevol moeten worden ervaren.

Met de reconstructieplannen heeft Brabant een belangrijke ambitie vastgesteld. Er is echter meer te doen!

Wat gaat niet goed

D66 maakt zich zorgen over de volgende ontwikkelingen.

Uniformiteit en versnippering

Binnen Brabant gaan gebieden steeds meer op elkaar lijken. De randen van de steden tonen dezelfde beelden. De randen van de dorpen laten een grote mate van uniformiteit zien en verschillen veelal niet fundamenteel van meer stedelijke wijken.

In de nieuwbouwgebieden herkennen we niet goed meer of er nu op zandgebieden gebouwd is of op klei. Voormalige ontginningskoloniën groeien naar dezelfde stedelijke structuren toe. Dat maakt Brabant saai en eentonig. En het doet tekort aan de oorspronkelijke eigenheid van gebieden, die af te lezen was aan de opbouw van de kernen en aan de bouwwijzen.

Anderzijds zien we een versnippering en wel in de vorm van soms *krampachtig* aandoende versterkingen van de lokale identiteit. Bijvoorbeeld als de specifieke vorm van een geluidswal de aanwezigheid van een bepaalde kern moet duiden. Of als kunstwerken op rotondes de bezoeker eraan moeten herinneren zich niet in plaats B maar A te bevinden. De krampachtigheid van dit soort lokale identiteitsversterkers werkt verrommeling in de hand, zeker in de ogen van mensen die zich over wat grotere afstand verplaatsen.

Landschappelijke inpassing van bedrijventerreinen

Voor de aanleg van bedrijventerreinen zijn o.a. in het streekplan richtlijnen aangegeven. Belangrijke richtlijnen zijn een goede ligging aan de hoofdinfrastructuur en een efficiënt ruimtegebruik.

Steeds vaker zien we dan ook bedrijventerreinen langs de hoofdinfrastructuur verschijnen. Wat vooral opvalt is hun opvallendheid. Bedrijventerreinen moeten gezien worden! En elk afzonderlijk pand liefst ook.

De eigenaar van een bedrijfspand kijkt echter met volstrekt andere ogen naar zijn pand dan een gebruiker van de openbare ruimte.

De eigenaar is trots, zijn pand moet gezien worden; het bedrijfspand als visitekaartje en reclamezuil.

Ook de gemeente is trots: kijk eens hoe actief wij zijn, we gaan mee in de vaart der volkeren. Bovendien geeft een zichtlocatie een hogere grondopbrengst.

De gebruiker van de openbare ruimte beleeft het op een andere manier: er gebeurt hier zo te zien een boel, maar wat is het hier vol en wat is het veel van het zelfde. Brabant is blijkbaar booming, maar het wordt er niet mooier op.

In de ogen van D66 wordt de verrommeling met name versterkt door de opeenvolgende kernen langs de hoofdinfrastructuur, die elk hun bedrijventerrein “als etalages” presenteren met als resultaat een kralensnoer van bedrijfslocaties. Brabant lijkt steeds meer een aaneenschakeling van bedrijventerreinen, een totaal verstedelijkt gebied, ook op het platteland (voorbeeld A59 tussen Made en Den Bosch).

Het is belangrijk dat we ons afvragen wat de maatschappelijke meerwaarde is van het zo goed mogelijk zichtbaar maken van bedrijventerreinen. Bedrijventerreinen zijn plekken waar efficiënt en verantwoord gewerkt moet worden. De panden hoeven niet gebouwd te worden om bewonderd te worden, de functie telt. Maar waarom situeren we bedrijventerreinen dan zo, dat ze vaak van grote afstand al in het oog vallen (en de horizon vervuilen) ? Of denken we daar eigenlijk helemaal niet bij na?

Waarom onttrekken we bedrijventerreinen niet juist zo veel mogelijk aan het zicht? Vooral in de minder verstedelijkte gebieden van Brabant! Nu klagen we over de lelijke bedrijfsgebouwen (“dozen”), maar dozen zijn niet zo erg als ze landschappelijk goed ingepast zijn. Het “omgroenen” van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen kan veel landschappelijke kwaliteitswinst opleveren. Een zone van 10 meter bossage of dijk zal in veel gevallen al genoeg zijn.

Gevolg is dat de beleving van bedrijvenlocaties verandert van stedelijkheid naar groen. In het bijzonder in het gebied buiten de grote steden zal dan van kwaliteitswinst sprake zijn. Er is tenslotte geen echte meerwaarde voor een plattelandsgemeente om te proberen zich fysiek te presenteren als een belangrijke industriekern (door de aanleg van een in het oog

springend bedrijventerrein langs het hoofdwegennet), terwijl het dat niet is en ook niet zal (moeten) worden.

We zullen met elkaar de vraag moeten beantwoorden welk beeld wij willen neerzetten van Brabant:

- een beeld van steeds meer opvallende bedrijventerreinen, met de bijgedachte dat het wel goed zal gaan met Brabant
- of het beeld van een Brabant waar de fysieke kwaliteit veel nadruk krijgt en de innovatieve kracht niet van gebouwen afleesbaar is, maar tot uitdrukking komt in een uitstekend netwerk en een sterk imago.

Kernrandzônes

Recent provinciaal beleid biedt meer ruimte voor ontwikkelingen in de kernrandzônes van dorpen. In het bijzonder de kleinschaligheid van de ontwikkelingen vormt hier een bedreiging. Steeds weer een incidentele oplossing voor een lokaal knelpunt leidt in de praktijk tot een verdere verrafeling en verrommeling van vele dorpsranden. Juist die randen zijn van invloed op de beleving van de wijde omgeving van het dorp. Zeker als er geen (verantwoorde) visie is ontwikkeld op de toekomst van de kernrandzônes is de kans op verdergaand kwaliteitsverlies groot.

Solitaire gebouwen in het buitengebied

Eén ontsierend bouwwerk in een landschappelijk open gebied kan de waardering van het hele gebied sterk negatief beïnvloeden. Dit is minder hinderlijk als de functie van het gebouw past bij de oorspronkelijke functie van het gebied, zoals een opslaghal voor aardappelen. Ook is de gevoelshinder minder groot, op het moment dat we beseffen dat het eigenlijk niet anders kan, zoals een koeltoren bij een elektriciteitscentrale.

Anders wordt het als een solitaire glastuinbouwvestiging gaat uitbreiden in een open gebied, (uitbreidingen tot 3 ha zijn veelal toegestaan; D66 pleit al langer voor maximaal 1.5 ha).

Echt hinderlijk kan het worden als er in het buitengebied gebouwen worden opgericht die geen noodzakelijke relatie met het buitengebied hebben. Tot op de dag van vandaag gaat de bouw van dit soort bedrijfsvestigingen voort. Vaak veel te grootschalig en niet passend bij het landschap.

Een toenemend aantal agrarische activiteiten is niet meer grondgebonden. Vestiging in het open buitengebied is dan ook geen noodzaak. Bij nieuwbouw of uitbreiding van agrarische bedrijfsgebouwen zou de vestiging op een agrarisch bedrijventerrein een interessante optie kunnen zijn: voor de ondernemer door de nabijheid van agrarisch verwante bedrijvigheid en een goede verkeersontsluiting. En voor de kwaliteit van het landschap doordat de geconcentreerde locatie zorgvuldiger landschappelijk ingepast kan worden. Zo kan voorkomen worden dat steeds meer industrieel ogende grootschalige gebouwen voor de agrarische activiteit in het buitengebied verschijnen.

Waar moet de Provincie sturen of beïnvloeden

Op de volgende thema's moet de provincie aan zet zijn:

1. Eigenheid van de Brabantse regio's: samen met de regio-gemeenten dient de provincie een visie op de vormgeving van deelgebieden van Brabant te ontwikkelen. Ook hier is de gewenste *inrichting* (het "platte vlak") inmiddels voor de meeste gebieden in beeld

gebracht in de uitwerkingsplannen van het streekplan. Heldere visies ten aanzien van de *gewenste vormgeving* van regio's, die uitgedrukt worden in streefbeelden, kunnen er toe leiden dat het regionaal eigene wordt versterkt en dat verdere verrommeling en mislukte uitingen van lokale identiteit kunnen worden voorkomen. De provincie heeft hier een belangrijke taak als initiatiefnemer en in het bijeenbrengen van regio-gemeenten. In het kader van de voorbereidingen voor het streekplan 2002 is een interessante aanzet gedaan om te komen tot het versterken van karakteristieken van regio's. De rapportages rusten al geruime tijd in provinciale laden.

Met name voor de gebieden buiten de B5-gemeenten ligt hier een coördinerende taak voor de provincie. De vijf grote gemeenten moeten in staat zijn om voor zônes binnen het stedelijk grondgebied ontwikkelvisies te maken (voorbeeld: A58-studie Tilburg, ontwikkeling vanuit een integrale benadering). De aandacht dient daarbij in het bijzonder uit te gaan naar de zônes langs de hoofdinfrastructuur

2. Bedrijventerreinen: de "Handreiking ruimtelijke kwaliteit bedrijventerreinen" (Provincie en B5 gemeenten, 2002) doet goede suggesties, die kunnen leiden tot kwaliteitsverbetering. De praktijk is echter weerbarstig. En de fundamentele vraag of bedrijventerreinen zichtlocaties moeten zijn komt onvoldoende aan de orde.

Ook is onbekend is of deze nota wel in voldoende mate doordringt tot de kleinere Brabantse gemeenten. En als dit wel het geval is, welke problemen deze gemeenten niet zonder externe hulp kunnen oplossen. De provinciale subsidieverlening voor herstructurering van bedrijventerreinen is belangrijk. Plannen tot omgroening van bedrijventerreinen komen echter in de herstructureringsvoorstellen niet of nauwelijks voor. Probleem is met name, dat er in veel situaties lokaal geen noodzaak tot herstructurering gevoeld wordt. Daarmee is een betere inpassing van bestaande

bedrijventerreinen eveneens niet aan de orde.

Wat D66 betreft is dan de provincie aan zet; door ondernemend toe te werken naar kwaliteitsverbetering. Is het niet vreemd dat er wel subsidiemogelijkheden zijn voor erfbeplanting van boerderijen, terwijl er voor een betere landschappelijke inpassing van bedrijventerreinen geen gerichte financiële mogelijkheden zijn.

D66 vindt dat bedrijventerreinen buiten de grote steden in beginsel niet als zichtlocatie moeten worden gepresenteerd.

3. Kernrandzônes: zonder een verantwoorde gemeentelijke visie op deze zones is de kans op verdere verrommeling levensgroot. De provincie heeft hier zowel een toezichtstaak, als -met name bij de wat kleinere gemeenten- een kans om haar expertise in te brengen
4. Streekplanafwijkingen: het streekplan is en blijft een belangrijk instrument om te ordenen en om kwaliteit te versterken. In geval van streekplanafwijkingen dient het doel van duurzame ontwikkeling en versterking van kwaliteit voorop te staan en niet verdrongen te worden door andere belangen
5. Handhaving: veel verrommeling is het gevolg van onjuist handelen door de eigenaar van panden of gronden en het onvoldoende handhaven van gewenste situaties door de overheid. Handhaving moet meer aandacht krijgen
6. Reconstructie: met de reconstructieplannen heeft de provincie een belangrijk instrument in handen ter verbetering van kwaliteiten en het tegengaan van verrommeling. Bij alle uitwerkingen dient dit doel stevig bewaakt te worden.

D66 bepleit een experiment met agrarische bedrijventerrein: locatieontwikkeling als alternatief voor gebiedsontwikkeling, met kwaliteitswinst voor het landschap

Wat D66 niet wil is dat het kwaliteitsspoor versterkt wordt langs de lijn van de bureaucratie: meer regels, extra welstandstoetsingen, etcetera.

Wel is het nodig dat de kwaliteitsbenadering nieuwe kansen krijgt en dat breed het besef groeit dat het beter kan. Dan zijn we pas echt op weg naar een duurzame ontwikkeling van Brabant.

Noord-Brabant moet de slogan "Brabant natuurlijk vernieuwend" waarmaken door deze vernieuwing ook in de fysieke presentatie van Brabant te realiseren.

Daar is volgens D66 een ondernemend provinciebestuur voor nodig dat niet alleen focust op beleid uitvoeren en productie maken. Maar een bestuur, dat op het gebied van de fysieke kwaliteit voortdurend initiatief neemt, partijen bij elkaar brengt en investeert in vernieuwingsprojecten.

Het is niet alléén de provincie die aan zet is. Ook anderen hebben een verantwoordelijkheid voor de fysieke kwaliteit van Brabant: gemeenten en hun samenwerkingsverbanden, ontwikkelingsmaatschappijen, brancheorganisaties, adviesorganen, rijkswaterstaat.

De provinciale organisatie is de meest geëigende organisatie om deze partijen in het Brabants belang bijeen te brengen.

Tot slot

Over smaak valt niet te twisten. En “verrommeling” wordt door iedereen op eigen wijze meer of minder ervaren (onze zuiderburen hebben daar bijvoorbeeld een geheel eigen kijk op). Brabant is een dichtbevolkte provincie waar verrommeling eerder opvalt en dus ook eerder aangepakt en voorkomen moet worden. En de wijze van verstedelijking van de provincie, met de vele kernen, vlekken en solitaire vestigingen versterkt de kansen op verrommeling.

Verrommeling is niet een typisch Brabants probleem. Brabant kan er wél voor kiezen om voorop te lopen in een meer toekomstgerichte benadering. Een benadering, die interessant is voor haar inwoners, goed voor haar recreanten en een aantrekkelijke vestigingsfactor vormt voor toekomstgerichte bedrijven.

Het doel van D66 met deze uitgave is het aanzwengelen van de discussie en het aandragen van mogelijke oplossingsrichtingen.

Afsluitend wil D66 een voorstel doen aan de fracties in provinciale staten.

Om meer zicht te krijgen op de beleving door de inwoners van Noord-Brabant van hun provincie zouden provinciale staten een project kunnen organiseren waarbij brabanters opgeroepen worden om foto's te maken van wat zij mooi en lelijk vinden in hun provincie en dit toe te zenden. Het beeld wat daar uit naar voren komt, kan inspiratie geven om tot nieuw beleid te komen.

Fotoverantwoording

De opgenomen foto's zijn bedoeld ter illustratie van de tekst. Alle opnamen zijn gemaakt in Noord-Brabant. Het is niet zo belangrijk waar ze precies genomen zijn. Wezenlijk is dat zich in heel Brabant dergelijke situaties voordoen.

De foto's zijn met zorgvuldigheid gemaakt: doel is een zo objectief mogelijke presentatie. Er is dus bijvoorbeeld niet gezocht naar een extra lelijke gezichtshoek.

Wat op een foto niet tot uitdrukking kan komen is de totale situatie van het gebied; van de gewenste 360 graden kijkt de foto slechts “éénoogig” (het maakt nogal uit of de foto van een bedrijfspand op een industrieterrein genomen is of in het open landschap).

Met inachtneming van deze beperking zijn de afbeeldingen een reële ondersteuning van de tekst.

De uitgave “verrommeling van Noord-Brabant” is een speciale uitgave van de D66 fractie in de provinciale staten van Noord-Brabant.

Wij stellen uw reactie zeer op prijs!

U kunt deze richten aan: D66-fractie Postbus 90151 5200 MC 's-Hertogenbosch of per mail aan D66@brabant.nl